

Dinsdag 12 april 2022

TivoliVredenburg – Hertz – 14.00 uur

(Vriendelijk verzoek: wilt u uw telefoon het zwijgen opleggen?)

RAMON VAN ENGELENHOVEN

Erich Wolfgang Korngold 1897 - 1957

Suite voor piano uit 'The Sea Hawk'

John Williams *1932

Suite voor piano uit 'A.I. (Artificial Intelligence)'

Bernard Herrmann 1911 - 1975

Suite voor piano uit 'Vertigo'

In eigen bewerkingen van Ramon van Engelenhoven

Muziek voor een gevoelige robot

Hoe verschillend *The Sea Hawk*, *Artificial Intelligence* en *Vertigo* ook zijn, één element hebben de films met elkaar gemeen: briljante muziek. Een niet te onderschatten factor in een film, zo blijkt wel uit het feit dat Steven Spielberg zijn prilste ideeën vaak deelt met zijn vaste filmcomponist en beste vriend John Williams. Bij het maken van een film houdt Spielberg er al vanaf het begin rekening mee dat de muziek er goed bij moet kunnen passen, en hoe meer muziek er in de film klinkt, hoe tevredener hij is. Voor Williams betekende dat dat hij ruim twee uur aan muziek moest schrijven voor *Artificial Intelligence* (2001). En dát in het jaar waarin hij voor de eerste Harry Potter-film zo'n zelfde hoeveelheid aan muziek diende af te leveren. Het zijn twee van de vele hoogtepunten in de glansrijke carrière van Williams, die ook muziek heeft geschreven voor *Star Wars*, *Indiana Jones*, *Jurassic Park*, *Superman* en *Schindler's List*. Met 51 Oscarnominaties geldt hij als een van de succesvolste filmcomponisten aller tijden. Maar *Artificial Intelligence* was nét even anders dan anders. Het verhaal gaat over robot David, die niet van een echte jongen is te onderscheiden. Na 2000 jaar in een

bevroren oceaan te hebben doorgebracht, is hij de laatste robot die de inmiddels uitgestorven mens heeft meegemaakt. Dit futuristische gegeven zette Williams ertoe modernere muziek te componeren dan anders; het minimalisme van Reich en Adams en de atonaliteit van bijvoorbeeld Ligeti klinken duidelijk door in *Artificial Intelligence*. Williams gebruikt zelfs beats en synthesizers, een zeldzaamheid in zijn muziek. Het handelsmerk van Williams, de meeslepende, romantische melodie, ontbreekt echter niet; David is namelijk een robot mét gevoel.

'De nieuwe Mozart' als filmcomponist

In zijn muziek borduurt Williams voort op de traditie die bij Erich Wolfgang Korngold is begonnen. Korngold wijdde zich als eerste internationaal bekende componist aan de filmmuziek. Volgens 'de nieuwe Mozart', zoals Mahler hem noemde, was de stap naar de filmmuziek geen grote: 'Het is een opera zonder woorden.' Korngold, met joodse achtergrond, verliet Oostenrijk in 1938 voor de Verenigde Staten, enkele weken voordat zijn geboorteland werd ingenomen door de Duitsers. Zijn ongekenne talent zorgde ervoor dat hij in slechts zeven weken tijd de filmmuziek van *The Sea Hawk* (1940) heeft geschreven. Technische hulpmiddelen had hij nauwelijks nodig: hij zag een scène en zijn fotografische geheugen zorgde ervoor dat hij precies wist op welk moment welke muziek bij de beelden moest klinken. In *The Sea Hawk* zijn dat beelden uit de vijftiende eeuw: Spanje wil Engeland vernietigen en de macht over de wereld grijpen. In de film, die als pro-Britse propaganda in de Tweede Wereldoorlog diende, staan de Spanjaarden symbool voor de nazis, en de Engelsen voor de geallieerden. Voor *The Sea Hawk* kreeg Korngold veel lof vanwege zijn passende muziek bij de meest uiteenlopende scènes. Zo wordt de hoofdpersoon, de Britse kaper Thorpe, met een bombastische fanfare geïntroduceerd. Het beroemde liefdesthema klinkt als hij verliefd wordt op een Spaanse vrouw, en exotische muziek als de film zich verplaatst naar de jungle in Panama.

Spanning, stilte en subtiliteit

Ook Bernhard Herrmann had een joodse achtergrond. Hij werd in New York geboren als zoon van Russisch-Joodse emigranten. In de filmindustrie heeft hij vooral naam gemaakt als meester van de spanning: als geen ander wist hij de kracht van de stilte en het kleine geluid te gebruiken. Hij ging niet mee in de heersende neo-romantische muziek van zijn collega's. 'Less is more', was zijn motto. En subtiele, spannende muziek was precies wat Alfred Hitchcock nodig had voor zijn films. In negen producties werkte het duo samen en van die films wordt de muziek van *Vertigo* (1958) beschouwd als een van de hoogtepunten. Aan het begin van de film klinken dreigende akkoorden in de koperblazers. De harmonieën doen denken aan Wagners *Tristan und Isolde*, waarin, net als in

Vertigo, een obsessie voor de liefde centraal staat. In *Vertigo* draait die obsessie om de suicidale Madeleine, die door de gepensioneerde politieagent Scottie in de gaten wordt gehouden. Scottie wordt verliefd op haar, maar kan haar vanwege zijn hoogtevrees niet beschermen als zij een toren beklimt en zich vervolgens van het leven berooft. Met een angstaanjagend tremolo en een scherp habanera-ritme heeft Herrmann de nachtmerrie waar Scottie doorheen gaat verklankt. Net als Wagner maakt Herrmann veelvuldig gebruik van leidmotieven. Het zoekende, wanhopige motief voor Madeleine is hier een van de mooiste voorbeelden van.

Filmmuziek voor de piano

Vijf maanden lang is pianist Ramon van Engelenhoven vrijwel fulltime bezig geweest de orkestrale filmmuziek te bewerken voor piano solo. Een uitdaging die hij hierbij tegenkwam waren bijvoorbeeld de elektronische klankvelden in de muziek van Williams. Met pedaalgebruik en glissandi heeft Van Engelenhoven deze klanken naar de piano weten te vertalen. Ook bij lange noten heeft hij creatief moeten handelen; waar op een strijkinstrument een lange noot sterk kan blijven klinken, ebt de klank op de piano langzaam weg. Verder zit de creatieve inbreng van Van Engelenhoven in de volgorde van fragmenten uit de filmmuziek, waarbij hij niet altijd de volgorde in de film heeft aangehouden. Daardoor heeft hij zelf de overgangen tussen verschillende scènes moeten bedenken. Soms bood de componist hierbij uitkomst door twee 'eindjes' te schrijven die mooi aan elkaar konden worden verbonden, maar soms moest Van Engelenhoven elders in de muziek op zoek naar zo'n puzzelstukje. Bij het omzetten van de orkestmuziek naar de piano had Van Engelenhoven het geluk dat Williams en Korngold, beiden pianist en componerend achter de piano, vrij 'pianistische' muziek hadden geschreven. Dat was anders bij de muziek van Herrmann, waarin Van Engelenhoven vooral de uitdaging had om de orkestrale kleuren om te zetten naar een vergelijkbaar effect op de piano. Zijn doel is steeds geweest om suites samen te stellen waarin het verhalende element van de filmmuziek op de voorgrond staat, als in een toongedicht. En om Korngold, Herrmann en Williams in het zonnetje te zetten. Dat gebeurt in dit concert op een manier die je niet vaak hoort: filmmuziek voor piano solo.

Bart de Graaf

Ramon van Engelenhoven (1995) sloot in 2019 zijn Master Piano aan het Conservatorium van Amsterdam af met een 10, waar hij studeerde bij Frank Peters. Ook volgde hij lessen bij Jan Wijn en Naum Grubert. Hij begon op zesjarige leeftijd met pianospelen en volgde zijn eerste lessen bij Henri Struiwig in Hoorn. Zijn verdere vooropleiding volgde in 2004

bij Marlies van Gent en van 2005 tot 2013 bij Eric Noya in Hoorn. Hij volgde masterclasses bij gerenommeerde musici als Alexander Gavrylyuk, Boris Berman, Enrico Pace, Igor Roma, Pierre-Laurent Aimard, Paul Badura-Skoda, Jacques Rouvier, Leslie Howard, Ronald Brautigam, Alexandre Tharaud en Mikhail Voskresensky.

Vanaf jonge leeftijd heeft hij prijzen gewonnen op diverse concoursen, waaronder de Eerste prijs bij het Internationaal Steinway Pianoconcours (2012) en de Eerste prijs bij het Prinses Christina Concours (2013). In 2015 won Ramon de Grand Finale van het Young Pianist Foundation Concours. Bovendien ontving hij daar als allereerste laureaat de 'Grand Prix Yuri Egorov', een prijs die alleen wordt toegekend als de winnaar een talent is van internationale potentie. Dankzij deze prijs heeft hij in 2017 gesoleerd met het Mariinsky orkest o.l.v. Valeri Gergjev in Sint Petersburg in het Vijfde pianoconcert van Prokofjev. In 2018 nam hij voor 'AVRO-TROS Klassiek Presenteert!' een cd op met werken van Chopin, Liszt, Skrjabin, Debussy en Poulenc. Tevens won hij de Publieksprijs als finalist van 'Dutch Classical Talent' in het seizoen 19/20, waarvoor hij een tournee langs vooraanstaande Nederlandse concertpodia heeft gemaakt. Ramon is regelmatig te horen op de Nederlandse concertpodia, waaronder TivoliVredenburg, Muziekgebouw Eindhoven en het Concertgebouw in Amsterdam, waar hij o.a. in 2017 met sopraan Laetitia Gerards *La Voix Humaine* van Francis Poulenc uitvoerde. Ook is hij vaak te gast bij diverse radioprogramma's op NPO Radio 4. Als kamermuziekmusicus speelde hij onder andere het pianokwintet van Korngold met leden van het Koninklijk Concertgebouworkest. Als solist trad hij op met orkesten als de Philharmonie Südwestfalen, de Real Filharmonía de Galicia, Phion (Orkest van Gelderland), en het Noord Nederlands Orkest. Bovendien soleerde hij in 2018 na gewonnen audities met Aidan Mikdad en het Symfonieorkest van het Conservatorium van Amsterdam in het dubbelconcert van Poulenc. Verdere buitenlandse optredens gaf hij in Hamburg (Laeiszhalle), Siegen, Rome, Porto Ercole (een concert bij Prinses Christina thuis), Athene, Kreta, Istanbul, Los Angeles, San Francisco, Calgary en Vancouver, vaak op uitnodiging van het Prinses Christina Concours.

Kijk alvast vooruit naar het volgende concert op dinsdagmiddag: **Dinsdag 31 mei – Hertz – 14.00 uur**
Caspar Vos & Frank Peters

Nikolaj Medtner Twee stukken opus 58

Pjotr Iljitsj Tsjaikovski De Notenkraaker, balletsuite (arrangement voor twee piano's door Nikolaj Economou)
Sergej Rachmaninov Symphonische dansen opus 45